

NOT FOR SALE

Umělecká společenství devadesátých let jako možnost (alternativa)

Aktivita autonomních uměleckých společenství devadesátých let minulého století se v porovnání s oficiálními institucemi a vznikajícími galeriemi jeví dnes jako efemérní, okrajové snahy bez většího vlivu. S institucemi jako síť Sorosových center současného umění¹, které vzbudily v minulých letech určitou pozornost, přitom sdílely některé z proklamovaných hodnot jako například potřebu otevřenosti, kritický postoj k trhu se současným uměním, zájem o současnou uměleckou praxi včetně elektronických médií a využití potenciálu internetu. Tyto iniciativy byly provozovány většinou samotnými umělci a byly rovněž – tak jako Sorosova centra zaměřeny mezinárodně. Jedním z možných důvodů, proč jim ze strany historiků nebyla věnována dostatečná pozornost, je jejich často hybridní, víceoborový, nebo mezioborový charakter. Jejich aktivity většinou přesahovaly úzce vymezené umělecké kategorie, jako jsou hudba, divadlo nebo výtvarné umění a vzájemně je propojovaly. Na zhodnocení v akademickém diskurzu teorie a dějin současného umění tyto aktivity zatím čekají.

Příkladem mohou být programy Nadace Hermit a Centra pro metamedia Plasy, které v devadesátých letech nabízelely „možnosti mezioborové spolupráce pro umělce, teoretiky a studenty“², zejména organizováním symposií a festivalů, nebo vydáváním publikací a zvukových nosičů. Digitální katalog, který v minulých letech sestavil Miloš Vojtěchovský, je prvním krokem k tomu, abychom je mohli zasadit do širších, politicko-geografických, nebo společensko-politických a kulturních souvislostí.³ Nastiňuje zde, jak a kým se organizátoři kolem Hermitu inspirovali, jaké kontakty a výměny navazovali s podobnými centry a iniciativami a to nejen směrem na západ, ale i v bližším středoevropském prostoru.

O nich se můžeme více dozvědět z dokumentace a publikací, které většinou sestavili samotní aktéři a účastníci akcí.

Studio erté působí v oboru intermediálního umění, performance a experimentální poezie v Nových Zámčích, kde od roku 1988 pořádá festival *Transart Communication*. Jeho činnost byla zdokumentována v knižním sborníku.⁴ *Společnost pro nekonvenční hudbu* (SNEH) byla volným seskupením spektra tvůrců,⁵ které mimo jiné zorganizovalo mezinárodní festivaly *FIT – Festival intermediální tvorby* (1991, 1992) a *Sound Off* (1995-2003). Aktivita SNEHu a příbuzného ansámblu *Transmusic Comp.* působícího v Bratislavě jsou shrnuty ve sborníku z roku 1996.⁶ Tvorbu jejich zakladatele Milana Adamčiaka pečlivě zmapoval a zdokumentoval ve čtyřsvazkové publikaci člen obou seskupení Michal Murin, který s ním spolupracoval od konce 80. let.⁷ O iniciativě *Nadace pro mediální výzkum*, která v Budapešti zorganizovala významná mezioborová symposia *The Media Are With Us! The Role of Television in the Romanian Revolution* (1990) a *MetaForum* (1994–1996), jsou dostupné videozáznamy a kusá dokumentace.⁸ V Lodži vznikl již v roce 1981 koncept pro sérii mezinárodních akcí, které pod názvem *Konstrukcja w procesie (Construction in Process, 1981–2000)* představily práce desítek polských a mezinárodních umělců pracujících v oboru multimédia, video, film, fotografie, objektové umění a instalace. Další ročníky se konaly v Mnichově, na Negevské poušti v Izraeli, v Melbourne a v Bydhošti. Později se staly tématem dvou retrospektivních výstav, včetně katalogů.⁹

Sociální sítě těchto iniciativ se do určité míry vzájemně překrývaly, ačkoli základ jejich aktivit se do značné míry lišil. V případě Plasů to

Transmusic comp.: koncert na nádvoří Bratislavského hradu při příležitosti konference a výstavy *Umenie proti totalite / Concert in the courtyard of Bratislava Castle on the occasion of the conference and exhibition Art Against Totalitarianism*, Bratislava, 1990
foto / Photo: Ján Meliš, archiv Michala Murina / Archive of Michal Murin

byly hlavně dlouhodobé rezidenční pobyty, festivaly a symposia vázané na lokalitu barokního cisterciáckého kláštera zasazeného do západočeské krajiny. Těžiště *Studia erté* se od zájmu o experimentální poezii ubíralo směrem k umění akce a performance, a využívalo prostranství a ulice slovensko-maďarského města Nové Zámky. *Společnost pro nekonvenční hudbu* ve slovenské metropoli na druhé straně pořádala koncerty a performance, které většinou přesahovaly zavedené formy hudebních žánrů.

Budapeštská *Media Research Foundation / Nadace pro mediální výzkum* se věnovala především uměleckému výzkumu společenské role televize a síťových médií prostřednictvím odborných symposií a spolu-provozování síťové platformy *Nettime*.¹⁰ *Konstrukcja w procesie* v postindustriální Lodži představila „umění jako proces, jako konstrukci forem a idejí, které probíhají uvnitř sociálního prostoru.“

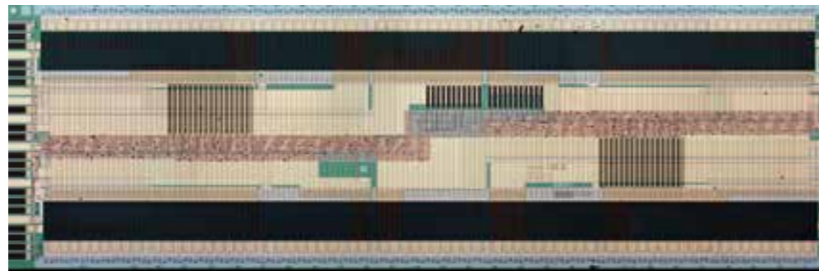
Přestože estetické strategie prezentované na takových akcích pokrývaly velice široké spektrum, je v tomto ohledu možné najít jejich společného jmenovatele ve specifickém pojetí propojení umění a občanství. Do jisté míry tyto a další iniciativy navazovaly na předrevoluční „antipolitické“ tendence, jejichž společenskou strategií bylo „demokratizovat spíše společenství než demokratizovat stát.“¹¹ Díky periodicitě událostí, akceptování místních podmínek a neformálnímu propojení mezi aktéry a publikem se staly možností alternativy k umění určenému v první řadě k zábavě a konzumaci, kde otázky občanské společnosti nebyly většinou nijak příliš frekventovány a zdůrazňovány. Zároveň se díky těmto uměleckým komunitám vytvářela i alternativa k pojetí umění a tvorby jako výrazu existenciálních vrstev a individuální svobody. Ve střední a východní Evropě je toto introspektivní pojetí spojované s atmosférou a situací neoficiálního a alternativního umění a společnosti zejména v 70. a 80. letech. Smysl umělecké tvorby, který najdeme v prostředí uměleckých komunitních iniciativ devadesátých let, se zdaleka netýkal jen otázek strategie dlouhodobé udržitelnosti vlastních aktivit, ale tematizoval otázky estetických, morálních a společenských hodnot, které zde leckdy rezonují dodnes.

duben 2023

Text je zkrácená a upravená verze článku "Demokratický priestor a demokratická avantgarda: umelecké spoločenstvá 90. rokov v stredoeurópskom priestore" (2021).
https://monoskop.org/Texts/Demokraticky_priestor_a_avantgarda

- 1 <https://monoskop.org/SCCA>
- 2 Centrum pro metamedia Plasy, 1997. http://web.archive.org/web/19971008033603/http://www.terminal.cz/~eyescrat/metamedia/enc_czech/
- 3 Viz: "Nadace Hermit a Centrum pro metamedia Plasy. Dokumentace archivů Centra pro metamedia Plasy (CMP), 1990 – 1992 – 1999", Agosto Foundation: mediateka, Praha: Agosto Foundation, 2019, <https://agosto-foundation.org/cs/nadace-hermit-a-centrum-pro-metamedia-plasy>
- 4 Gábor Hushegyi, Zsolt Sörös, *Transart Communication: Performance & Multimedia Art. Studio erté 1987–2007*, Bratislava: Kalligram, 2008.
- 5 Slovy jejího spoluzakladatele Milana Adamčiaka šlo o „otevřené, dobrovolné zájmové sdružení profesionálních i neprofesionálních zájemců o průzkum, podporu, podněcování, projektování, prezentaci, propagaci a přesahování nekonvenčních, málo známých, nedostatečně evidovaných, nových a experimentálních přístupů, iniciativ a aktivit v aha-sféře. Sdružuje profesionální i neprofesionální hudebníky různých oblastí hudby, skladatelů, tvůrců akustických a podobných projektů, výrobců a konstruktérů zvukových nástrojů všeho druhu, dramatických, literárních a výtvarných umělců zasahujících do aha-sféry, vědeckých, odborných a technických pracovníků z různých oblastí hudby, hudební vědy a výchovy, akustiky, elektroniky, bioakustiky a ekoakustiky atd., jakož i všechny milovníky nekonvenční hudby." (Milan Adamčiak, in: *Avalanches 1990–95*, 1995, s. 5). (Milan Adamčiak, in: *Avalanches 1990–95*, 1995, s. 5)
- 6 Michal Murin (ed.), *Avalanches 1990–95. Zborník spoločnosti pre nekonvenčnú hudbu*, Bratislava: SNEH, 1995.
- 7 Michal Murin (ed.), *Milan Adamčiak: Archiv I-IV*, Košice: Dive Buki, 2011–2016.
- 8 https://monoskop.org/The_Media_Are_With_Us, <https://monoskop.org/MetaForum>
- 9 Anna Saciuk-Gąsowska, Aleksandra Jach (eds.), *Konstrukcja w Procesie 1981 – wspólnota, która nadeszła? / Construction in Process 1981: The Community That Came?, Łódź: Muzeum Sztuki w Łodzi, 2012; Konstrukcja w procesie / Construction in Process, Warszawa: Fundacja Profile, 2020.*
- 10 V roce 1997 po setkání v Budapešti proběhla v Ljublani Nettime konference (Beauty and The East) kterou připravila ve spolupráci s Centrálním komitétem místní iniciativa Ljudmila a kterou podpořila také Sorosova Nadace, viz: Nettime, <https://nettime.org/>
- 11 Klara Kemp-Welch, *Networking the Bloc: Experimental Art in Eastern Europe 1965–1981*, MIT Press, 2018.

HP DeskJet 840c thermal inkjet printer, 15.12x4.39 mm
Sbírka / Collection Mikhail Svarichevsky, <https://zeptobars.com>

Účastníci 1. festivalu experimentálneho umenia a literatúry /
Participants of the First Festival of Experimental Art and Literature,
Csemadok, Nové Zámky, 1988. Organizátor festivalu / Festival organiser:
Stúdio erté / Studio erté, foto / Photo: Ondrej Berta

NOT FOR SALE

Art Communities of the 1990s as a Possibility (Alternative)

Compared to official cultural institutions and emerging fine art galleries, the activities of the autonomous art communities of the 1990s appear today as ephemeral and marginal efforts without great influence. With institutions such as the Soros Centers for Contemporary Art Network,¹ which have attracted some attention in recent years, they shared some of the declared values, such as the need for greater openness, a critical attitude towards the contemporary art market, an interest in contemporary artistic practices, including electronic media, and harnessing the internet's potential. These initiatives were sustained mostly by the artists themselves and, like the Soros centers, internationally oriented. One reason they have not received adequate attention from historians may be their often hybrid, multidisciplinary or interdisciplinary nature. Their activities usually transcended and interconnected narrowly defined artistic categories such as music, performance art and visual arts. They still await evaluation in the academic discourse of contemporary art theory and history.

One example is the programmes of the Hermit Foundation and the Center for Metamedia Plasy, which in the 1990s provided "possibilities for interdisciplinary collaboration for artists, theorists and students",² mainly by organising symposia and festivals, through publishing and recordings. The digital archive compiled by Miloš Vojtěchovský in recent years is the first step towards placing them in a broader, political-geographic, or socio-political and cultural context.³ It outlines how and by whom the organisers around Hermit were inspired, what contacts and exchanges they established with similar centres and initiatives, not

only in the West, but also in the closer Central European area. We can learn more about them today from the documentation and publications, most of which were produced by the protagonists and participants themselves.

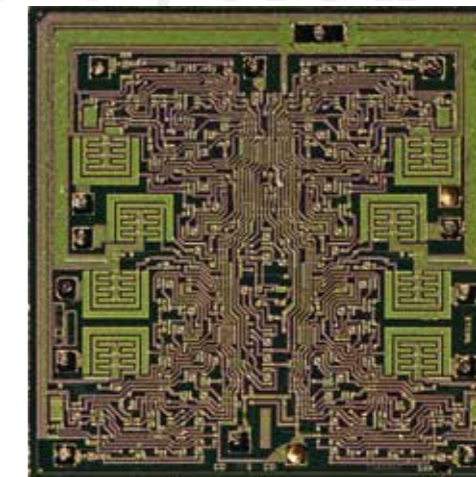
Studio erté, active in the field of international art, performance and experimental poetry, has organised the *Transart Communication* festival in Nové Zámky since 1988. The studio's activities were documented in book form in an anthology.⁴ *Společnost pro nekonvenční hudbu* [Society for Unconventional Music] (SNEH) was a loose group of artists,⁵ which among other things organised the international festivals *FIT – Festival intermediální tvorby* [Festival of Intermedia Art] (1991, 1992) and *Sound Off* (1995–2003). The activities of SNEH and the affiliated *Transmusic Comp.* ensemble working from Bratislava are summarised in the anthology from 1996.⁶ The work of their founder Milan Adamčíak has been carefully mapped and documented in a four-volume publication by Michal Murin, a member of both groups, who has collaborated with Adamčíak since the late 1980s.⁷ Video recordings and incomplete documentation are available on the internet on the Media Research Foundation, which held major multidisciplinary and international symposia in Budapest, *The Media Are With Us! The Role of Television in the Romanian Revolution* (1990) and *MetaForum* (1994–1996).⁸ The concept for a series of international events was conceived in Łódź as early as in 1981. Under the name *Konstrukcja w procese* (Construction in Process, 1981–2000), they presented the work of dozens of Polish and international artists working in multimedia, video, film, photography, object art and installation. Other editions were

held in Munich, the Negev Desert in Israel, Melbourne and Bydgoszcz. Later, they became the subject of two retrospective exhibitions, including catalogues.⁹

The social networks of these initiatives overlapped to some extent, even if the basis of their activities differed considerably. In the case of Plasy, these were mainly long-term residencies, festivals and symposia tied to the site of the Baroque Cistercian monastery in the west Bohemian countryside. The focus of *Studio erté* shifted from an interest in experimental poetry towards action art and performance, using the spaces and streets of the Slovak-Hungarian town of Nové Zámky. On the other hand, the Society for Unconventional Music organised concerts and performances in the Slovak capital, which mostly transcended the established forms of musical genres. The Media Research Foundation in Budapest was primarily devoted to artistic research into the social role of television and networked media through professional symposia and by co-running the Nettime network platform.¹⁰ In post-industrial Łódź, Construction in Process presented art "as a process, as the construction of forms and ideas that take place within social space."

Although the aesthetic strategies presented at such events covered a very wide spectrum, their common denominator in this respect can be found in the specific concept of the connection between art and civic issues. To a certain extent, these and other initiatives followed the pre-revolutionary 'anti-political' tendencies, whose social strategy was 'to democratise society rather than the state.'¹¹ Thanks to the periodicity of events, adaptation to local circumstances and conditions, and the informal situation of contacts between artists and audience, they became an alternative to art intended primarily for entertainment and consumption, where issues of civil society were usually not very prominent or emphasised. At the same time, these art communities became an alternative to the notion of art and artistic creation as an expression of

Integrovaný obvod 555 (The IC Time Machine) byl používán jako časovač, delay, generátor pulsů a oscilátor navrhl v roce 1970 Hans R. Camenzind a na trhu jej v roce 1971 uvedla firma Signetics, kterou později koupil Philips. Původní označení znělo SE555, nebo NE555.

The 555 timer IC (The IC Time Machine) was an integrated circuit (chip) used in a variety of timer, delay, pulse generation, and oscillator applications. The timer IC was designed in 1971 by Hans R. Camenzind under contract to Signetics. Derivatives provide two (556) or four (558) timing circuits in one package. Sběrka / Collection Mikhail Svarichevsky. <https://zeptobars.com>

existential layers and a manifestation of individual freedom. In Central and Eastern Europe, this introspective concept is associated with the atmosphere and situation of unofficial and alternative art and society, especially in the 1970s and 1980s. The meaning and significance of artistic creation, traces of which can be found in the documentation of the environment of artistic community initiatives of the 1990s, was concerned not only with the strategy for long-term sustainability of one's own activities; it also thematised questions of aesthetic, moral and social values that in a way resonate in this region to this day.

April 2023

A shortened and revised version of the article "Democratic Space and Democratic Avant-Garde: Art Communities of the 1990s in Central European Space" (2021). https://monoskop.org/Texts/Demokraticky_priestor_a_avantgarda

1 <https://monoskop.org/SCCA>

2 Center for Metamedia Plasy, 1997. http://web.archive.org/web/19971008033603/http://www.terminal.cz/~eyescrat/metamedia/enc_czech/

3 See "The Hermit Foundation and the Center for Metamedia Plasy. Documentation from the archives of the Center for Metamedia Plasy (CMP), 1990–1992 – 1999", Agosto Foundation: media library, Prague: Agosto Foundation, 2019, <https://agosto-foundation.org/cs/nadace-hermit-a-centrum-pro-metamedia-plasy>

4 Gábor Hushegyi, Zolt Sörös, *Transart Communication: Performance & Multimedia Art. Studio erté 1987-2007*, Bratislava: Kalligram, 2008.

5 Co-founder Milan Adamčiak described it as "an open, voluntary association of professionals and non-professionals interested in the research, support, instigation, design, presentation, promotion and transcendence of unconventional, little-known, insufficiently documented, new and experimental approaches, initiatives and activities in the aha-sphere. It brings together professional and non-professional musicians from various fields of music, composers, acoustic artists, etc., and similar projects, manufacturers and designers of sound instruments of all kinds, dramatic, literary and visual artists intervening in the aha-sphere, scientific, professional and technical workers from various fields of music, musicology and education, acoustics, electronics, bioacoustics and eco-acoustics, etc., as well as all lovers of unconventional music." (Milan Adamčiak, in: *Avalanches 1990-95*, 1995, p. 5)

6 Michal Murin (ed.), *Avalanches 1990–95. Zborník spoločnosti pre nekonvenčnú hudbu*, Bratislava: SNEH, 1995.

7 Michal Murin (ed.), *Milan Adamčiak: Archív I-IV*, Košice: Dive Buki, 2011–2016.

8 https://monoskop.org/The_Media_Are_With_Us, <https://monoskop.org/MetaForum>

9 Anna Saciuk-Gąsowska, Aleksandra Jach (eds.), *Konstrukcja w Procesie 1981 – wspólnota, która nadeszła?/Construction in Process 1981: The Community That Came?, Łódź: Muzeum Sztuki in Łódź, 2012; Konstrukcja w procesie/Construction in Process, Warsaw: Fundacja Profile, 2020.*

10 In 1997, after the meeting in Budapest, the Nettime *The Beauty and the East* conference was held in Ljubljana, which was prepared in cooperation with the Central Committee by the local Ljudmila initiative with additional support from the Soros Foundation, see: Nettime, <https://nettime.org/>

11 Klara Kemp-Welch, *Networking the Bloc: Experimental Art in Eastern Europe 1965–1981*, MIT Press, 2018.

... a když udělám ornament,
není to jen ornament,
je to scvrklý kosmos

(ze zápisků starého ornamentalisty)

Petr Kvíčala, 1993

... and when I make an ornament,
it is not only an ornament,
it is a shrunken universe.

(from the diary of an old ornamenalist)

Petr Kvíčala, 1993

Petr Kvíčala: Ornamenty, instalace, písek, textil, Hermit II, Letokruhy 1993 / Ornaments, installation, sand painting, textile, Hermit II. Growthings, 1993, foto / Photo: Daniel Šperl

EDIČNÍ POZNÁMKA

Flashback: Hermit 1992–1999 vychází v rámci stejnojmenné výstavy konané 4. 5.–17. 9. 2023 v Muzeu umění Olomouc. Výstavu bylo možné uspořádat díky souboru, který muzeum v roce 2019 převzalo do svých sbírek a který obsahuje téměř kompletní archiv nadace Hermit a Centra pro metamedia Plasy. Uspořádal jej a katalogizoval Miloš Vojtěchovský ve spolupráci s Radoslavou Schmelzovou a společně s autory fotografií, videonahrávek a zvukových materiálů. Z fyzických artefaktů, které v uvedených letech v rámci programů vznikly, se téměř nic nezachovalo. Výstava a publikace nejsou zamýšleny jako systematické uspořádání a prezentace archiválií. Spíše je interpretují a některé jejich aspekty, vnímané optikou několika osobních svědectví a vzpomínek těch, kdo se v devadesátých letech projektu aktivně účastnili, kladou do dnešních souvislostí.

Texty nejsou řazeny lineárně a časové posloupnosti osmi let činnosti neodpovídají. Struktura je sestavena z textových a obrazových dokumentů, z nichž jsou některé revidované a aktualizované. Vycházeli jsme ze souborného (fyzického i digitálního) archivu, ve kterém jsou uspořádány složky s materiály vztahujícími se k Nadaci Hermit a Centru pro metamedia

Plasy, včetně korespondence, textů, fotografií, videa a zvukových záznamů. online databáze je v roce 2023 dostupná díky mediatéce spravované Nadací Agosto Foundation, která její vznik finančně podpořila. Pro publikaci jsme zvolili texty a fotografie naznačující různé aspekty a podoby programu symposií v klášteře. Obecněji se k fenoménu vyslovili editoři publikace a kurátoři výstavy Miloš Vojtěchovský a Jakub Frank a historici umění Lenka Lindauerová, Jana Geržová, Jiří Zemánek a Dušan Barok. Z bývalých pořadatelů přispěli Jo Williams, Ivo Kornatovský, Martina Tomášková-Smeykalová, Karel Sidorjak a Mars Drum. Součástí knihy je i ukázka z rozhovorů s některými českými účastníky (Martin Zet, Margita Titlová-Ilavsky, Petr Nikl a Tomáš Ruller), které v rámci výzkumu pro magisterskou práci v letech 2005 a 2007 oslovila Radoslava Schmelzová.¹ Z archivu jsme vybrali aktualizovaný (jakkoli fiktivní) rozhovor z roku 1993, který vznikl na objednávku šéfredaktora časopisu *Vokno* (vyšel v roce 1994)². Na přelomu let 2022 / 2023 poskytli svůj „flashback“ Ewa Jakobsson, Sharon Kivland, Gertrude Moser-Wagner, Michael Delia, Marian Palla, Daniel Šperl, Scott MacLeod, Martin Groeneveld, Rajesh Mehta, Petra Dubach a Mario van Horrik, Chris Rankin, Boris Bakal, Redas Diržys a Alexander Roberto Moust. Všem děkujeme. Několik textů jsme z praktických důvodů museli vynechat.

Obrazovou část tvoří fotodokumentace prací, které na některých symposiích vznikly. Snímky jsou většinou ze soukromého archivu Daniela Šperla, kde složka Hermitu čítá více než 2000 negativů. Doplnili jsme je fotografiemi, darovanými do archivu Hermitu Gertem de Ruijterem, Radovanem Koderou, Iris Honderdos, Ivo Karáskem, Ivem Kornatovským, Davidem Millerem, Milošem Šejnem a Erikou Kiffel. Děkujeme tímto také Iren Stehli, Dušanu Šimánkovi a dědicům Anny Fárové za svolení přetisknout text k fotografické výstavě 9&9, která proběhla v Plasech v roce 1981, a za svolení k publikaci fotografií dokumentujícím událost. Jako doplňující intermezza byly z archivu Hermitu použity některé grafické návrhy plakátů a ilustrací patrně původně zamýšlené pro připravované publikace, které v letech trvání Hermitu z různých důvodů nevznikly, nebo o jejichž vydání bylo jen uvažováno. Využili jsme příležitost se o ně s čtenářem čtenáři podělit.

Nadace Hermit, Společnost přátel umění Plasy a Centrum pro metamedia Plasy vydaly mezi lety 1992 až 1999 v nízkých nákladech vydaly několik (dokumentačních) publikací a CD nosičů s nahrávkami z festivalů a z koncertů: zvukové nosiče – audiokazetua (1992), CD (1993, 1994, 1995, 1997, 1999) a CD-Rom (1999). Byly zamýšleny zejména jako památka pro „symposianty“, nebo pro návštěvníky festivalů, případně

jako propagační materiál. Publikace vyšly v nízkých nákladech 200 až 300 kusů. Z prvních ročníků symposií vznikly katalogy podle grafického návrhu Josky Skalníka a rukodělným designem a výrobou obalů v dílně Jana Činčery. S výjimkou katalogu k sympoziu a výstavě Po-hádky, který vyšel ve vyšším nákladu, jsou všechny tiskoviny nedostupné. Po 25 letech je tento sborník jejich pietním připomenutím.

Děkujeme všem, kteří se na vzniku výstavy a publikace podíleli, pracovníkům Muzea umění Olomouc, dále jsou to zejména fotografové Daniel Šperl, Gert de Ruijter a Erika Kiffel, Iris Honderdos, Radovan Kodera, překladatelé David Gaul, Sylva Ficová, Lloyd Dunn, Ken Ganfield, Vít Bohal, redaktoři textů Jiří Novák a Lenka Kubelová, autoři textů a grafička Hedvika Marešová. Děkujeme Cynthii Plaché a Daně Recmanové z Nadace Agosto Foundation.

Miloš Vojtěchovský, Jakub Frank, 2023

1 Rozhovory s účastníky (organizátory a umělci) jsem znamenala na rekordér a posléze přepsala a interpretovala. Zajímavé je, že téměř nikdo z dotyčných účastníků neuměl popsat, čím pro něho symposia v Plasech byla tak výjimečná. Otázky byly improvizované. Pro almanach jsou použité rozhovory redigovány a případně autorizovány. (R. S.)

2 Považujeme jej za dobrý příklad o tehdejší představě a přístupu jednoho z iniciátorů projektu Hermitu M. Vojtěchovského.

3 V historických pramenech se název města objevuje ve tvarech: Plaz, Plazensi, in Plazs, de Plass, Placensis monii, de Plaz, Sigebertus Plezzensis, in Plaz, de Plass, monii Plassensis, vinea Plasnensi, monii Plassnensis, in Plas, abbacie Plassensis, kláštera plaskeho a kláštera plazskeho. Druhý pád jména je bez Plas, šestý pád o Plasech nebo v používání nejším tvaru o Plasích. Necháváme zde v obou tvarech.

EDITORS' NOTE

This book is published in conjunction with the exhibition Flashback: Hermit 1992–1999, presented in the Olomouc Art Museum from April 5 to September 17, 2023. The exhibition has been made possible thanks to archive material donated to the museum collection in 2019. The archive contained a near-complete documentation of the activities of the Hermit Foundation and the Center for Metamedia Plasy.¹ Rather than just organizing and presenting the historical facts contained in the archive, the exhibition and this publication seek to interpret the material through the lens of personal testimonies and the recollections of those who were active in the project during the 1990s, and to help position aspects of the project in a contemporary context.

The texts in this publication are not ordered in a linear fashion, so they do not represent a chronological sequence of the eight years of activity in the former Plasy monastery. Most of the content was compiled from archival texts and images,

though they have been reviewed and updated for this occasion. The existing digital online archive contains a wide range of materials related to the activities of the *Hermit Foundation* and the *Center for Metamedia Plasy*, including texts, photographs, documents, video and audio recordings.² For this publication, we have made an effort to find, select and compose the texts and images in such a way that they might reflect aspects of the context and circumstances of the Plasy symposia. More generally, the texts included here were provided by the editors and curators of the exhibition, with additional essays submitted by art historians Dušan Barok Lenka Lindauerová, Jana Geržová, and Jiří Zemánek. Some of the original organizers who have shared their memories include Jo Williams, Ivo Kornatovský, Martina Tomášková-Smeykalová, Karel Sidorjak and Mars Drum. While editing the English texts, we tried to keep the author's particular style, even if it did not always match general rules of grammar.

This anthology also includes excerpts from interviews with several Czech participants (Martin Zet, Margita Titlová-Ilavsky, Petr Nikl, Tomáš Ruller), who were interviewed by Radoslava Schmelzová in 2004–06 as part of her master's thesis on this subject.³ From the archive, we have selected and updated a 1993 interview, albeit fictitious, commissioned by the editor-in-chief of *VOKNO* magazine.⁴ New texts for the

anthology were provided in 2023 by David Miller, Ewa Jakobsson, Sharon Kivland, Barbara Benish, Martin Janiček, Gertrude Moser-Wagner, Michael Delia, Marian Palla, Daniel Šperl, Scott MacLeod, Martin Groeneveld, Rajesh Mehta, Petra Dubach and Mario van Horrik, Chris Rankin, Boris Bakal, Redas Dirzys and Alexander Roberto Moust. We would like to express our gratitude for their contributions. We had to leave out several texts for practical reasons.

Most of the visual material included in the publication consists of photo-documentation from symposia and concerts. These primarily come from the private archive of Daniel Šperl, of which more than 2,000 photographic negatives are related to Hermit activities. We have also included several photos donated to the Hermit archives by the Dutch photographer Gert de Ruijter, as well as photos by Iris Honderdos, Radovan Kodera, Ivo Karásek, David Miller, Miloš Šejn and Erika Kiffel. We would like to thank Iren Stehli, Dušan Šimánek and the heirs of Anna Fárová for their kind permission to reprint part of the curator's text for the exhibition 9&9, which took place at the Plasy Monastery in 1981, and their permission to use the photographs of Jan Malý, Iren Stehli, Marc Riboud and Dušan Holomíček documenting that exhibition.

As a complementary intermezzo between these (non-linear) chapters, we have included examples from a series of graphic sketches

which at that time served as posters and illustrations, and have survived in the Hermit repository. These sketches were most likely intended to be used as graphics for Hermit publications or printed material that were planned, but for various reasons were postponed or never realized. We are grateful for the opportunity to publish them now.

From 1992 to 1999, the *Society of Friends of Art*, the *Hermit Foundation* and the *Center for Metamedia Plasy* published 11 (documentation) catalogues that included sound recordings from various festivals and concerts. These were mainly intended as “souvenirs” for festival participants and guests, or as promotional material. Each edition of the catalogue, which included printed material and other media formats (audiocassette (1992), CDs (1993–1999) and CD-ROM (1999), was published in a small edition of up to 200–300 copies. The graphic design for the first editions of the catalogues from the symposia at Plasy was by Joska Skalník, and the covers were handmade in the bookbinding workshop of Jan Činčera. From 1996, Hedvika Moravcová was responsible for the layout for the publications. All of this printed material has been unavailable for many years. After a quarter century, this book is a reverential and humble testament to them.

We would like to thank everyone who participated in the creation of the exhibition and the publication, especially the photographers Daniel

Šperl, Gert de Ruijter, Erika Kiffel, Iris Honderdos, Radovan Kodera, translators David Gaul, Sylva Ficová, Lloyd Dunn, Ken Ganfield, Vít Bohal, text editors Jiří Novák and Lenka Kubelová, the authors of the texts, the graphic designer Hedvika Marešová and Cynthia Plachá and Dana Recmanová from Agosto Foundation.

Miloš Vojtěchovský, Jakub Frank, 2023

1 The files were researched, organized, digitized and cataloged between 2017 and 2019 by Miloš Vojtěchovský in collaboration with Radoslava Schmelzová and with help of the authors of photographs, video recordings and audio material. The work was supported by The Agosto Foundation. Of the physical objects that were created in the years within the framework of the programs, almost nothing has survived. The Hermit video and audio Mediateke, including the book collection, was partly transferred from Plasy to the Soros Center for Contemporary art in Prague, and later to the Školská 28 gallery in Prague.

2 As of 2023, the data is available in a Mediteka, supported and commissioned by The Agosto Foundation. URL: <https://agosto-foundation.org/hermit-foundation-and-center-for-metamedia-plasy>

3 I recorded the interviews with the participants (both organizers and artists) and then transcribed and interpreted them. The questions were improvised. It's interesting that almost none of the interviewees could explain what made the symposium in Plasy so special for them. The interviews used for this book were reviewed and, if possible, authorized. (Radoslava Schmelzová)

4 The text was published in 1994, and is a contemporary indication of the original ideas of one of the founders of the Hermit Foundation.

O AUTORECH / ABOUT THE AUTHORS

Dušan Barok (*1979) se ve své práci zabývá digitální kulturou, paměťovými studii a aktivismem. Je redaktorem výzkumné platformy pro umění a humanitní vědy Monoskop.org. Pracoval jako výzkumný pracovník na Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture na Amsterdamské univerzitě, kde se v rámci programu New Approaches in the Conservation of Contemporary Art (NACCA) věnoval dějinám a uchování současného umění. Spolu s Ivanou Rumanovou realizovali na přelomu let 2021 a 2022 v tranzit.sk v Bratislavě výstavní program zaměřený na transformační období devadesátých let 20. století ve střední Evropě nazvaný *Nikdy jsme si nebyli blíž*.

Dušan Barok's work is concerned with digital culture, memory studies, and activism. He is founding editor of Monoskop.org, a research platform for the arts and humanities. He worked as a research fellow at the Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture, University of Amsterdam, where he focused on the history and preservation of contemporary art as part of the New Approaches in the

Conservation of Contemporary Art (NACCA) programme. In 2022, together with Ivana Rumanová, he organized the exhibition programme *We Have Never Been Closer* at tranzit.sk in Bratislava, which was dedicated to the transformation period of the 1990s in Central Europe.

Václav Cílek (*1955) je geolog, klimatolog, spisovatel, filozof, popularizátor vědy a překladatel. Od roku 1980 působí v Geologickém ústavu Akademie věd ČR, kde se specializuje na geologii kenozoika. Zajímá se o interakce mezi prostředím a civilizací. Byl ředitelem Geologického ústavu Akademie věd ČR. Cílek publikoval několik popularizačních knih a řadu článků v časopisech a tisku. Za knihy *Krajiny vnitřní a vnější* a *Makom: Kniha míst* dostal Cenu Toma Stopparda. Ministr životního prostředí mu udělil ocenění za „přínos k popularizaci české vědy, zejména geologie a klimatologie“. V roce 2009 dostal Cenu Nadace Václava Havla VIZE 97. S hudebníkem Pavlem Fajtem připravil cyklus přednášek a koncertů po santiniovských stavbách.

Václav Cílek is a geologist, climatologist, writer, philosopher, science popularizer and translator. He works in the Geologic Institute of the Czech Academy of Sciences and

specializes in geology of the Cenozoic Era. He also explores interactions between the environment and human civilization. He was the director of the Geologic Institute of the Czech Academy of Sciences. Cílek has published many popularization books and articles in journals and newspapers. He was awarded the Tom Stoppard Prize for his books *Krajiny vnitřní a vnější* (Interior and Exterior Landscapes) and *Makom: Kniha míst* (Makom: Book of Places). He was also awarded for his “contribution to the popularization of Czech science, especially geology and climatology” by the Minister of the Environment (2007) and the VIZE 97 Prize by the Václav Havel Foundation. Along with musician Pavel Fajt, he prepared a cycle of lectures and concerts in/about the buildings designed by Santini.

Jakub Frank (*1993) je kurátor a historik umění. Studoval na Katedře dějin umění FF UP v Olomouci a pokračuje v doktorandském studiu na Semináři dějin umění FF MU v Brně. Působí v Muzeu umění Olomouc jako kurátor moderního a současného umění a sbírky nových médií a intermédií. Vede projekty Central European Art Database a New Media Museums. V letech 2018–2019 působil jako manažer PR a komunikace v galerii PLATO v Ostravě, jako kurátor výstavní sekce festivalu

Luhovaný Vincent a festivalu Kukačka. Od roku 2013 je kurátorem Galerie Cella a Hovoren a členem spolku Bludný kámen v Opavě. Je členem olomouckého kolektivu 8848. V rámci svých aktivit se zabývá mapováním a propagací nezávislé audiovizuální kultury a organizováním výstav a koncertů v Opavě, Ostravě a Olomouci.

Jakub Frank is a curator, theorist and art historian. He works as the curator of modern and contemporary art and the collection of new media and intermedia at the Olomouc Art Museum and as the editor-in-chief of the Central European Art Database project. He previously worked as the PR and communications manager at the PLATO gallery in Ostrava. Since 2013, he has been the curator of Galerie Cella and Hovoren and a member of the association Bludný kámen in Opava. Since 2017, he has been the curator of the exhibition section of the Luhovaný Vincent festival and also a member of the Olomouc collective 8848. Since 2020 he is the co-curator of the Kukačka public art festival in Ostrava. He is focused on the mapping and promotion of independent audiovisual culture and organizing exhibitions and concerts in Opava, Ostrava and Olomouc. In 2016, he co-founded Kon:post, a platform for the presentation of contemporary art.

Jana Geržová (*1951) je historička umění a kritička. Věnuje se současnému umění a umění 20. století. Zabývá se analytickými a konceptuálními tendencemi, strategií citace, aropriace a postprodukce, hybridními podobami malby, feministickým a genderovým uměním. Do roku 1989 spolupracovala se slovenskou a českou neoficiální scénou a poté spoluzaložila časopis o výtvarném umění Profil, který od roku 1992 vede. V letech 1994–2001 byla kurátorkou Synagogy – Centra současného umění v Trnavě, kde připravila mezinárodní výstavy Umění aury, Paměť místa a Vymezení prostoru (publikace *Paměť místa*, 2018). Na Institutu umění a vědy Vysoké školy výtvarných umění vydala v letech (2002–2012) řadu odborných publikací a antologií. V roce 1993 byla kurátorkou slovenské prezentace na Benátském bienále s projektem Daniela Fischera. V letech 2000–2007 působila jako prezidentka slovenské sekce AICA (Association internationale des critiques d'art). Byla jí udělena Cena Martina Benky (2000) a Cena Andreja Kmeťa (2017).

Jana Geržová is a historian and critic focused on contemporary art and art of the 20th century. She is interested in analytical and conceptual trends, strategies of citation, appropriation and post-production, hybrid forms of painting,

feminist and gender art. Until 1989 she collaborated with artists of the Slovak and Czech unofficial scene; later she co-founded the art journal *Profil* and has been its editor-in-chief since 1992. As the curator of the Synagogue – Contemporary Art Center in Trnava (1994–2001), she organized a series of international exhibitions: *Art of Aura*, *Memory of Place* and *Delineation of Space* (the publication *Memory of Place*, 2018). At the Institute of Art and Science of the Academy of Fine Arts, she published (2002–2012) several books and anthologies. In 1993, she was the curator of the Slovak exhibition at the Venice Biennale with a project by Daniel Fischer. In the years 2000–2007, she was the president of the Slovak section of AICA (Association internationale des critiques d'art). Jana was awarded the Martin Benka Award in 2000 and the Andrej Kmeť Award in 2017.

Lenka Lindaurová (*1960) je výtvarná kritička a kurátorka, věnuje se aktuálnímu umění. Založila a vedla odborné časopisy Umělec a Art&Antiques, publikovala knihu *Mezera – Mladé umění v Česku 1990–2014*, v letech 2010–2015 byla ředitelkou Společnosti Jindřicha Chaloupeckého. Je režisérkou filmových dokumentů Cena Jindřicha Chaloupeckého a Finalisté. Kurátorsky připravila a realizovala řadu výstav a multidisciplinárních projektů. Spolupracuje

recenzni výtisk

FLASHBACK: HERMIT 1992-1999

OBSAH / CONTENTS

Slovo na úvod: Flashback místo re-konstrukce / Foreword: Flashback Instead of Reconstruction Jakub Frank	13
Flashback: myši a poustevníci v sitinách / Flashback: Mice and Hermits in the Networks Miloš Vojtěchovský	22
Hermit byl i nebyl / Hermit wasn't but was David Miller.....	32
Not for sale Dušan Barok.....	36
Hledání vzorů, které spojují / Searching for Patterns that Connect Jiří Zemánek.....	44
Tenkrát a tam, nesmrtelnost / Then and There, Immortality Lenka Lindaurová	46
Malá sonda do historie / A Small Probe into History Jana Geržová.....	52
Klástersní tajemství / Grande Chartreuse anonymus / anonymous.....	58
Židle / Osmiboká místnost / A Chair / An Octagon Room Ewa Jacobsson.....	74
Po-hádky / Fairy-Tales M. J. „Jo“ Williams	82

S láskou / With Love Martina Tomášková	86
Obří houby / Giant Mushrooms Mars Drum.....	89
Kulatý stůl a 1700 metrů kabelů / Round Table and 1700m of Cables Ivo Kornatovský.....	92
O baroku / On the Baroque Marian Palla	94
U Suku Karel Sidorjak	98
Ráj / Paradise David Miller.....	100
Střed světa / Center of the World Jimmie Durham	106
Byl bych radši, kdybych tomu všemu špatně porozuměl / I Wish I Had Understood Everything Wrong Roi Vaara.....	111
Voda v Plasech / Waters of Plasy Miloš Šejn.....	118
Ostrov Hermit, součást kontinentu / Island Hermit, A Piece of the Continent Gertrude Moser-Wagner	124
Říp na západě, aneb kopec k obcházení / The Říp in the West – The Hill for Walking Around Ivan Kafka	128
Night Falls Light Falls Claudia Wissmann	133

Hledání Martina Klappera / Looking for Martin Klapper Scott MacLeod	134
Luna Martien Groeneveld	140
Studie světla jednoho dne / A study of the light of one day Daniel Šperl	142
Vznášející se tóny / Floating Sounds Rajesh Mehta.....	146
Vrstvy paměti / Layers of a Site's Memory Martin Janíček	150
Zvuk v ambitech / Sound in the Corridors Michael Delia.....	154
Křížení poledníků / Meridian Crossings Petra Dubach & Mario van Horrik.....	157
Dlouhé struny / Long strings Paul Panhuysen	160
Cesta & Hermit Chris Rankin	162
Dotyky / Touching Margita Titlová-Ylovsky.....	168
Tři v jednom / 3 in 1 Tomáš Ruller.....	178
Psaní neviditelných zpráv / Writing invisible messages Boris Bakal.....	184
Nalezení středu / Finding the Center Igor Hlavinka	188

Po a proti proudu / With and Against the Current Redas Diržys	190
LETHE Sharon Kivland	199
Rozhovor s Martinem Zetem / Interviews Martin Zet Radka Schmelzová.....	205
Lodičky v zahradě / Toy Boats in the Garden Barbara Benish.....	210
Dopis odeslaný před lety / A Letter from Some Years Ago Alexander Roberto Moust.....	214
9&9 Anna Fárová	220
Santini, křesťanská kabala a současné posvátno / Santini, Christian Kabbalah and the Contemporary Sacred Václav Cílek	228
Actuation Alastair MacLennan	239
Ediční poznámka / Editors' note Miloš Vojtěchovský, Jakub Frank	241
Přehled zúčastněných / Lists of participants 1981 / 1992–1999	244
O autorech / About the Authors	258
Autoři fotografií / The Photographers	262
O ilustracích / About the Illustrations Miloš Vojtěchovský	265

Kaple sv. Bernarda / St. Bernhard Chapel, Plasy
foto / Photo: Daniel Šperl

FLASHBACK: HERMIT 1992–1999

De-archivace archivů Nadace Hermit a Centra pro metamedia Plasy
De-archivation of the Hermit Foundation and the Center for Metamedia Plasy archives

K vydání připravili / Edited by: Miloš Vojtěchovský, Jakub Frank

Úvod / Preface: Jakub Frank

Texty / Texts: Miloš Vojtěchovský, David Miller, Dušan Barok, Jiří Zemánek, Lenka Lindauerová, Jana Geržová, Ewa Jacobsson, M.J. „Jo“ Williams, anonymus, Martina Smeykalová-Tomášková, Mars Drum, Ivo Kornatovský, Marian Palla, Karel Sidorjak, Jimmie Durham, Roi Vaara, Miloš Šejn, Gertrude Moser-Wagner, Scott MacLeod, Martien Groeneveld, Rajesh Mehta, Martin Janiček, Michael Delia, Paul Panhuysen, Petra Dubach & Mario van Horrik, Chris Rankin, Radoslava Schmelzová, Margita Titlová-Ylovsky, Petr Nikl, Martin Zet, Daniel Šperl, Tomáš Ruller, Boris Bakal, Igor Hlavinka, Redas Diržys, Barbara Benish, Alexander Moust, Anna Fárová, Václav Cílek

Grafická úprava a sazba / Layout: Hedvika Marešová

České jazykové korektury / Czech Proofreading: Lenka Kubelová, Jiří Novák, Antonín Petruželka

Anglické překlady / English Translations: David Gaul, Miloš Vojtěchovský, Sylva Ficová, DeepL Translator, M.J. „Jo“ Williams

Anglické jazykové korektury / English Proofreading: David Gaul, Lloyd Dunn, Ken Ganfield, David Miller, Vít Bohal

Fotografie / Photography: Daniel Šperl, Gert de Ruijter, Radek Kodera, Iris Honderdos, Erika Kiffli, Avraham Eilat, Ivo Karásek, Miloš Vojtěchovský, David Miller, Ondřej Berta, Ján Meliš, Iren Stehli, Dušan Šimánek, Jan Malý, Antonín Halaš, Zdeněk Sodoma, Marc Riboud, Naranja, Jana Preková, Ivo Kornatovský

Ilustrace / Illustrations: Nehemiah Grew, Athanasius Kircher, Robert Fludd

Odborná recenze / Reviewed by: PhDr. Vít Havránek, Ph.D.

© Hermit Foundation archive, archivy autorů, Wikimedia Commons

Tisk / Print: GRASPO CZ, a.s.

Vydavatel / Publisher: Muzeum umění Olomouc, 2023

Ve spolupráci s Asociací Mlok a s podporou Nadace Agosto Foundation /

In collaboration with Asociace Mlok and with support of Agosto Foundation

vydání první / first edition

ISBN 978-80-88621-04-1

eISBN 978-80-88621-03-4

Kniha vychází s laskavým přispěním Ministerstva kultury / Published with kind support of Ministry of Culture.

muo

